

Luonnos 30.1.2026

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision ohjausryhmän 23.1.2026 käsittelemä luonnos korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision tavoitteiksi. Luonnos toimii pohjana vision toimenpidesuosituksen valmistelulle. Visio toimitetaan kokonaisuudessaan lausuntokierrokselle kevään 2026 aikana.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä. Sivistys luo edistystä ja vahvistaa uskoa tulevaisuuteen. Suomi on luova ja utelias sekä uudistuva ja kestävä yhteiskunta.

Tieteellä on itseisarvo: uutta luovaa tutkimusta arvostetaan ja tieteen vapaus on turvattu. Kriittinen ajattelu ja avoimuus ovat turvallisuuden ja vakauden perusta. Tiede, taide ja kulttuuri vahvistavat ajattelu- ja innovaatiokykyä.

Sivistys, tutkittu tieto ja korkeakoulutetut muuttavat yhteiskuntaa paremmaksi sekä auttavat löytämään vastauksia aikamme suuriin kysymyksiin. Korkeakouluyhteisöt ovat yhteiskunnan uudistumisen tärkein voimavara. Olemme modernin oppimisen kärkimaa. Käännämme teknologiset murrokset kestäväksi kasvuksi ja menestystekijöiksi.

Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille. Koulutus muuttaa maailmaa paremmaksi niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta. Toimiva ja kannustava koulutusjärjestelmä antaa vahvat eväät korkeakouluopintoihin taustasta ja lähtökohdista riippumatta. Korkeakoulutus on saavutettavaa kaikille. Nuorilla on mahdollisuus päästä korkeakouluopintoihin suoraan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen jälkeen. Yhteiskunta antaa jokaiselle suomalaiselle lupauksen maksuttomasta korkeakoulututkinnosta.

Korkeakoulut vahvistavat yhteiskunnan avoimuutta ja vakautta. Korkeakoulut ovat kannustavia ja hyvinvoivia opiskelu- ja työyhteisöjä, joissa jokainen voi löytää oman suuntansa ja vahvuutensa.

Korkeakoulujen toiminta tavoittaa kaikenikäiset. Korkeakoulutetut uudistavat ja päivittävät osaamistaan tutkintoa pienemmillä osaamiskokonaisuuksilla vastaten työelämän nopeasti muuttuviin tarpeisiin. Työurat pitenevät ja tuottavuus kasvaa korkeammalla osaamisella ja paremmalla hyvinvoinnilla.

Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa. Uutta luova tieteellinen tutkimus ja taiteellinen toiminta ovat perusta, jolle koulutus, yhteiskunnan ja elinkeinoelämän innovaatiot ja kestävä talous rakennetaan.

Gloaalien murrosten ja yhteiskunnallisten muutosten keskellä korkea osaaminen on tärkein omissa käsissämme oleva vahvuus. Nuorten korkeakoulutettujen aikuisten osuus nousee 60 prosenttiin laadukkaalla koulutuksella.

Korkeatasoisen koulutuksen ja tieteellisen tutkimuksen ansiosta Suomi on haluttu ja vastuullinen kansainvälinen kumppani, mikä varmistaa pääsyn kriittiseen tutkimustietoon sekä vahvistaa suomalaisen osaamisen omavaraisuutta. Kiinnostavuuttamme lisäävät erottuvat osaamiskeskittymät, korkealaatuiset tutkimusinfrastruktuurit, huippututkijat ja vetovoimaiset koulutusohjelmat.

T&K-henkilöstön määrä kasvaa ja koulutustaso on noussut koko yhteiskunnassa. Tohtoreiden osuus yritysten T&K-henkilöstössä on kaksinkertaistunut, ja Suomeen syntyy enemmän uusia tutkimuspohjaisia innovaatioita. Tutkimus- ja opetustyö ovat houkuttelevia uravaihtoehtoja.

Suomi on vetovoimainen ja pitovoimainen kansainvälisille osaajille. Meille halutaan tulla rakentamaan tulevaisuutta – opiskelemaan, tutkimaan, yrittämään ja tekemään töitä.

Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat. Korkeakoulujärjestelmä uudistuu rohkeasti nykyisten vahvuuksien pohjalta. Uudet ratkaisut ja innovatiiviset toimintamallit ovat mahdollisia yhteiskunnallisiin muutoksiin vastaamiseksi.

Suomalainen korkeakoulutus ja tutkimus kehittyvät osana eurooppalaista koulutus- ja tutkimusaluetta. Erikoistuneet ja uudistumiskykyiset korkeakoulut palvelevat laajasti yhteiskunnan tarpeita. Ammattikorkeakoulujen merkitys T&K-toiminnassa kasvaa ja yliopistojen paino tutkimukseen perustuvan uuden tiedon tuottajana vahvistuu. Tutkimus ja koulutus kehittyvät tiiviissä yhteistyössä yritysten ja työelämän kanssa.

Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu. Korkeakoulujen toiminta on tuloksellista ja monipuolisesti vaikuttavaa. Julkinen resursointi ja korkeakoulujen perusrahoitus huomioivat pitkäjänteisesti korkeakoulutuksen ja tutkimuksen roolin yhtenä merkittävimmistä kasvun lähteistä. Julkisen rahoituksen rinnalla vahvistuu monipuolinen rahoitus yksityisistä, eurooppalaisista ja kansainvälisistä lähteistä.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus on vähintään neljä prosenttia bruttokansantuotteesta, merkittävin osuus julkisista panostuksista käytetään korkeakoulujen uutta luovaan T&K-toimintaan.

Liite 1: Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tilannekuva

Vahvat instituutiot ja sivistys toimivat pohjoismaisten yhteiskuntien ja Suomen hyvinvoinnin peruspilarina. Yliopistot, ammattikorkeakoulut ja tutkimuslaitokset sekä laadukasta tieteellistä tutkimusta ja koulutusta tukevat Suomen Akatemia ja CSC – Tieteen tietotekniikan keskus muodostavat suomalaisen yhteiskunnan keskeisen sivistyksellisen perustan. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on toimivan demokratian ja oikeusvaltion tae.

Kansainvälinen demokratiakehitys herättää huolta. Kysymys on laajemmasta sivistyksen ja edistyksen kriisistä. Sivistys luo jatkuvuutta ja avaa vaihtoehtoisia tulevaisuuksia demokraattisen päätöksenteon pohjaksi. Taaksepäin katsominen ja ratkaisujen hakeminen menneisyyden nostalgiaa kääntää katseen sisäänpäin ja vie näkymän rajoja rikkovalta myönteisemmältä tulevaisuudelta. Sivistyksen ja demokratian kriisi vaikuttaa myös yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen kehitykseen. Suomen talouden kehitys on ollut olematonta vuoden 2007 finanssikriisin jälkeen.

Akateeminen vapaus ja tieteen vapaus ovat Suomessa turvattuja, mutta kansainvälinen kehitys herättää huolta. Lähes puolet maailman ihmisistä elää maissa, joissa tieteen vapaus on murenemassa. Tutkitun tiedon rinnalle on noussut vaihtoehtoisia totuuksia, joilla pyritään vaikuttamaan ihmisten kokemuksiin todellisuuksiin. Nuorten koulutususkon säilynyt korkealla tasolla, mutta tulevaisuususkon huolestuttavassa laskusuunnassa.

Kansainvälinen yhteistyö on korkeakoulutuksen ja tutkimuksen ytimessä. Suomen tieteen vaikuttavuus on maailman keskitason yläpuolella, mutta keskeisten verrokkimaiden takana. Tutkimuksen kansainvälisen kilpailukykyyn vahvistaminen on kriittisen tärkeää koko suomalaisen yhteiskunnan menestyksen kannalta. Globaalin vastakkainasettelun ja jännitteiden lisääntyminen haastaa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen toimintaympäristöä. Vapauden ja rajattomuuden ihanteeseen nojaava sektori joutuu sopeutumaan maailmaan, jossa vanhat raja-aidat vahvistuvat ja uusia syntyy jatkuvasti. Samalla globaali kilpailu osaamisesta ja osaajista kiihtyy. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyttä on edistettävä vastuullisuus- ja turvallisuuskysymykset aiempaa vahvemmin huomioon ottaen. Tarve rakentaa tiiviimpää yhteistyötä samat arvot jakavien toimijoiden kanssa korostuu. Pohjoismaisen ja eurooppalaisen tutkimus- ja korkeakoulutusyhteistyön merkitys vahvistuu. Kansallisen tutkimustoiminnan ja kansainvälisen yhteistyön edellytyksiä vahvistaa vuoden 2030 loppuun voimassa olevan valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituslain (1092/2022) toimeenpano. Yksityiset ja julkiset T&K-toiminnan panokset ovat viime vuosina maltillisesti kasvaneet.

Yhteiskunnan T&K-intensiteetin vahvistuminen edellyttää merkittäviä toiminnallisia muutoksia korkeakouluilta ja tutkimuskentän toimijoilta. Kriittisin tarve on T&K-toimintaa tekevien osaajien määrän kasvattamiselle ja koulutustason nostamiselle. T&K-henkilöstön koulutustaso on alle verrokkimaiden, minkä vuoksi T&K-työtä tekevien tohtoreiden ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrää on kasvatettava. Kilpailukyisen tutkimusympäristön rakentaminen edellyttää tutkimusinfrastruktuurien vahvistamista. Tutkijankoulutusta sekä vastuullista tutkijan ja tutkimuksen arviointia on kehitettävä ja päivitettävä vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan tarpeita. Yritysyhteistyön kehittäminen ja yksityisen rahoituksen vivuttaminen edellyttää korkeakoulujen ja yritysten TKI-yhteistyön käytäntöjen vahvistamista tukemaan korkeakoulujen laajaa vaikuttavuutta.

Suomen yhteiskunnan uudistumisen ja talouden kasvupotentiaalin vahvistamiseksi T&K-intensiteetin kasvun ohella on nostettava koulutus- ja osaamistasoa. Nuorten aikuisten (25–34-vuotiaiden) korkeakoulutettujen osuudella mitattuna Suomi on jäänyt alle OECD-maiden keskiarvon. Kansainvälisessä vertailussa suomalaisen korkeakoulujärjestelmän merkittävin pullonkaula on siirtymä toisen asteen koulutuksesta korkeakouluopintoihin ja opintojen myöhäinen aloittamisikä.

Koulutustason nosto edellyttää saavutettavuuden parantamista ja aliedustettujen ryhmien osuuden kasvattamista korkeakoulutuksessa, toimivia koulutuspolkuja perusasteelta ja toiselta asteelta korkeakoulutukseen sekä ensikertalaisten opiskelijoiden aloittajamäärien kasvattamista ja läpäisyn parantamista. Lisäksi korkeakoulu yhteisöjen hyvinvointiin ja opiskelijoiden moninaistuviiin taustoihin on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota. Koulutustason nostoa ei saa tehdä korkeakoulutuksen laadun kustannuksella.

Tämän päivän korkeakoulutetut rakentavat tulevaisuuden yhteiskuntaa ja työelämää. Korkeakoulutus antaa eväitä kriittiseen ajatteluun, osallisuuteen ja vastuunkantoon yhteisestä tulevaisuudesta. Suomalaisen aikuisten osaamistaso on erityisesti tiedonkäsittelyn perustaitojen ja ongelmanratkaisun osalta maailman kärkeä.

Työelämän muuttuessa erityisesti teknologisen kehityksen myötä tulevaisuuden työelämän tarpeisiin vastaaminen ja työelämän uudistaminen edellyttää korkeakoulututkintojen järjestelmän kehittämistä. Myös osaamis- ja koulutustarpeen ennakoimista ja koulutusvastuusäntelyä on tarve uudistaa. Jatkuvan oppimisen keinoin voidaan tarjota asiantuntijuuden kehittämisen mahdollisuuksia eri elämäntilanteisiin ja ammatillisen kasvun vaiheisiin. Jatkuvan oppimisen volyymin kasvattaminen edellyttää koulutuksen rahoituksen ja koulutustarjonnan tarkoituksenmukaisuuden tarkastelua.

Suomalainen korkeakoulujärjestelmä on useiden tulevaisuuden haasteiden ympäröimä. Ikäluokkien pieneminen haastaa nykyistä korkeakouluverkkoa 2030-luvun aikana. Digitalisaatiokehitys mullistaa paitsi tutkimuksen tekemistä ja koulutuksen järjestämistä, myös organisaatioiden hallintoa ja korkeakoulutuksen rakenteita. Kovenevaan kansainväliseen kilpailuun vastaaminen ja laadun vahvistaminen edellyttävät korkeakoulujen profiloitumista ja työnjaon syventämistä.

Korkeakoulujärjestelmän merkittävä sisäinen muutosilmiö on ollut useiden korkeakoulujen yhdistyminen sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisten korkeakoulukonsernien määrän kasvu. Konsernirakenteita ei ole kuitenkaan riittävässä määrin hyödynnetty. Monien korkeakoulusektorin tulevaisuuteen liittyvien kysymysten vuoksi korkeakoulujärjestelmän toimintamallien ja lainsäädännön tulevaisuutta on tarkasteltava avoimesti ja ennakkoluulottomasti.

Suomalaisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen julkinen rahoituksen osalta on olemassa yhteisymmärrys julkisen rahoituksen pitkäjänteisyyden tarpeesta. Viimeisinä vuosina korkeakoulujärjestelmään kohdistuviin yhteiskunnallisiin odotuksiin vastaaminen on edellyttänyt korkeakouluilta merkittäviä tuottavuustoimia. Lisäksi keskeisissä verrokkimaissa on panostettu Suomea vahvemmin korkeakoulutuksen julkiseen rahoitukseen. Yksityisen rahoituksen osuus erityisesti koulutuksen rahoituksessa on kansainvälisesti vertailtuna pieni. Myös korkeakoulujen T&K-toiminnan rahoituksessa yritysrahoituksen määrä on vähäistä.

Julkisen talouden kestävyteen liittyvät paineet haastavat tulevina vuosina korkeakoulutuksen ja tutkimuksen valtionrahoitukseen tehtävien panostusten kasvattamisen. Parlamentarisesti on sitouduttu nk. velkajarruun Suomen velkakestävyuden vahvistamiseksi. Tilanne edellyttää resurssien priorisoimista, koko sektorin toiminnan tehostamista yhteistyön keinoin ja/tai yksityisen rahoituksen osuuden kasvattamista tutkimuksen ja koulutuksen rahoituksessa.